

ŞEİRLƏRDƏ YAŞAYAN ŞAİR ÖMRÜ - MƏMMƏD ARAZ VƏ YA GÜLXANIM FƏTƏLİQIZININ “MƏMMƏD ARAZLI GÜNLƏRİM” KİTABININ SEHRİNDƏ

(Əvvəli ötən sayımızda)

Bu illərdə, təbii ki, ona olan xalq sevgisi əskik olmur, əksinə daha da artıqca artır. Ona ünvanlanmış, xalq sevgisi ilə yazılmış yüzlərlə məktub, kitablarına olan tələbat onu qələminə daha da sıx bağlayır. Nəticədə, Məmməd Araz 20 ilə yaxın olan ağır zəhmətinin bəhrəsini dadır. Ona “Xalq şairi” fəxri adının verilməsinə, demək olar ki, heç ehtiyac qalmır, çünki o, elə ilk addımlarından xalqın şairi titulu ilə şairləri ilə qazanmışdı, əsl xalq şairi olmuşdu! Xalqın əsl şairi! Beləliklə, ona ünvanlanan tənqidlərə artıq özü cavab vermirdi, indi həmin haqsız tənqidlərə Məmməd Arazın sözcüsü olduğu xalqı, onu sevənlər cavab verirdi. Barəsində söhbət açdığımız kitabda buna bariz bir nümunə də qeyd edilir. Ölkənin o vaxtkı aktual qəzetlərindən birində bir tənqidçi Məmməd Arazı tənqid edən bir məqalə yazır. Yəqin ki, tənqidin əsassız, haqsız olduğuna görədir ki, bu tənqid xalq tərəfindən çox pis qarşılır, xalqın haqlı narazılığına səbəb olur. Nəticədə, qəzetin ünvanına saysız-hesabsız məktublar ünvanlanır, tələblər və xahişlər bir-birini qabaqlayır. Hətta Yazıçılar İttifaqının o vaxtkı sədri, görkəmli yazıçımız, böyük ustad Mirzə İbrahimov da bununla bağlı saysız-hesabsız məktublar gəlir. Qəzet redaksiyasına və ittifaq sədrinə xalq “hücumları” edilir. Bu haqlı “hücumları” edənlərdən biri də Kəlbəcər rayonundan olan aydınlar olur. İmzalardan birinə - Sücaət Əhmədov imzasına rast gələndə heç də təəccüblənmirik. Böyük şairi ancaq onu sevənlər və böyük şairlər anlaya və müdafiə edə bilərdi!

Vətənpərvər, xalqsevər şair Sücaətlə bağlı xatirələr burada bitmir. Kitabın bir bölməsi ayrıca Kəlbəcərə həsr edilmişdir. Belə ki, Məmməd Araz ailəsi ilə birlikdə tez-tez Kəlbəcərə, İstisuya gedər, Tərtərçayın səsinə qulaq asar, paytaxtın, şəhər mühitinin sıxıcı abu-havasından bura sığınmaqla uzaqlaşar, burada rahatlıq tapardı. Ona bu səyahətdə Sücaət Əhmədov, Məmməd Aslan, Tofiq Mütəllibov kimi görkəmli yazıçı-şairlərimizlə birlikdə Səyavuş Aslan kimi görkəmli sənətçilərimiz də yoldaşlıq edirdi. Bu gözəl abu-havanın nəticəsidir ki, böyük şair ən gözəl şeirlərini də məhz Tərtərçayın bəzən həzin, bəzən isə məcrasına sığmayan səsinə qulaq asaraq qələmə almışdır.

Bu gözəl istirahət məkanının ləzzəti bununla bitməzdi. Kitabda həmçinin böyük şairimizin Şuşaya səfəri ilə bağlı geniş məlumat verilir. Yolboyu sanki özünü şəhəri özünüküləşdirmiş kimi aparən erməniləri görmək onun istirahətinə tez-tez mane olar, qanını qaraldardı. Böyük şairin özü kimi şair-publisist dostları ilə olan ədəbi söhbətlərdə o, Qərbi Azərbaycan və Dağlıq Qarabağ məsələlərinə tez-tez yer vermiş. Lakin şair dostları bu məsələyə bir az incə yanaşar, çox qabartmazdılar. Səbəbi isə məlum idi. Axı o vaxt “xalqların “dostluğu”ndan daha çox ağız dolusu danışmaq “lazım” və “məqsədəuyğun” idi... Xalqı düşünən insanlar, təbii ki, bu mövzudan uzaq olmasalar da, bu mövzuya yaxın da dura bilmirdilər, bəlkədə yaxın “deyildi”lər. Lakin xalqın dərdini çəkən

təəssübkeş böyük şairimiz Məmməd Araz belə deyildi.

Beləliklə, bu gözəl istirahətli günlər tez sona yetməli olur. İstirahət vaxtı bitir və şair yenidən Bakıya qayıtmalı olur. Elə bu zaman ona qoyulan “hörmətlər”dən, təzyiqlərdən və tənqidlərdən tənqədən gələn şairin əvvəl sol əli, sonra sağ əli, ondan sonra isə ayaqları titrəməyə başlayır. Bu titrəmə özünü günboyu bürüzə verdiyinə görə ağrılara dözə bilməyən şair həkimlərə üz tutmalı olur. Ona dünyanın az sayda sağalmaz xəstəliklərindən biri olan parkinson xəstəliyi diaqnozu qoyulur. Şair bu xəbərdən nə qədər pis olsa da, bu sağalmaz xəstəliyi sağaldan üç amili tapır: Ürəyində vətəninə, xalqına olan istəyini yazdığı qələm, kağız və birdə elə xalqınımına olan sevgisi...

Həqiqətən də böyük şairi ayaqda tutan, onu yaşadan və yaradıcılığını davam etdirməyə sövq edən bu üç amil olub. Xalq ona illərlə öz sevgisini verib və sonda o, bu qarşılıqlı sev-

gi ilə xalqı oyanışa, dirçəlişə, qurtuluşu, azadlığa doğru aparıb. Elə bunu düşündükcə qarşımızdakı kitabın ortalarındakı səhifələri nəzərdən keçiririk. Azərbaycanın müstəqillik ərəfəsində, oyanış halında olduğu bir dövrdə Azadlıq meydanı insan seli ilə təlatümə gəlir, 200 illik bir müddətdə “ağların və qırmızılardan” boyunduruğu altında fasiləsiz tab gətirən xalq bu işin hesabını qaniçən Leninin heykəlinə soruşur. Xalq azad, müstəqil olmaq, boyunduruqdan çıxmaq istəyir. Bu zaman “ağlardan və qırmızılardan” geri qalmayan, daim onların himayəsində olan və onlardan dəstək alan ermənilər də Xankəndində eyni mitinqi təşkil edir. Lakin bu “Miatsum” adlanan mitinq azərbaycanlıların azadlıq, müstəqillik coşqusu ilə təşkil etdikləri mitinqlə tamamilə ziddiyət təşkil edir. Nəinki azərbaycanlılarla, həm də tarixlə ziddiyət təşkil edən bu “miatsum”mitinqi Qarabağın ermənilər tərəfindən işğal edilməsinə zəmin yaratmaq üçün erməniləri “oyandırmaq” hərəkatı idi. Ağız deyənə qulağın eşitmədiyi bu qarışıqlığı işğalçı Qızıl Ordu 1990-cı il yanvarın 19-dan 20-nə keçən gecə daha da alovlandırdı. Millət gecə yatağından oyanıb küçələrə, oradan da əbədi istirahətə gaha - Allah

dərgahına, cənnətə doğru yollanırdı. Qan su yerinə axaraq gövdəni götürmüşdü. Gözəl, mədəniyyət beşiyi, paytaxt olan cənnət şəhəri bir gecədə işğalçı ordu cəhənnəmə çevirmişdi. Gecə vətənlərlərin dağ boyda cəsəd yığını və dəniz boyda qanları ilə səhərə dönürdü. Xalqın dara düşdüyü zamanda xalqın şairi nə etməliydi? Həmin gecə evinin pəncərəsindən tankların insan qəssablığı etməsinə dərin ürək ağrısı, bir acı və hüzn ilə şahid olan Məmməd Araz özündən bu sualı soruşurdu. Böyük şair öyrənmişdi və bildirdi ki, Meydan hərəkatında tez-tez onun Vətənlə bağlı alovlu şeirləri alovlu mübarizlər tərəfindən qiraət edilir, uca tribunadan insan selinə çatdırılır. Bəlli idi ki, xalq bu yola Məmməd Arazın şeirlərinin alovu altında çıxmışdı. Onun şeirləri ilə böyüyən insanlar onun şeirləri ilə şəhid kimi dəfn olmaq arzusu ilə küçələrə axırdı. Bəlkə də evinin pəncərəsindən şəhadətinə şahid olduğu o mübarizlər, o Vətən övladları elə kəlməyi-şəhadətdən qabaq Məmməd Arazın şeirləri ilə özlərini tankların qarşısına atmışdılar...

Millət günlərlə həmin gecənin təsirindən ayrıla bilmədi. Ağlaşmalar, şivənlər, fəryadlar...Sanki Bakını 1918-ci ilin mart soyqırımına qaytarmışdılar. Televiziyada dəfələrlə böyük şairimiz rəhmətlik Məmməd Aslanın məşhur “Ağla, qərənfil, ağla!” şeiri səsləndirilmiş, bu şeir bir ağı kimi xalqın dilində əzbər olmuşdu. Məmməd Araz da həmişə olduğu kimi bu günlərdə də xalqa elə can yandırır ki, öz sağalmaz xəstəliyi, sağalmaz dərdini, demək olar ki, tamamilə unutmuşdu. Halbuki o vaxtlar dövlət qayğısı ilə əhatə olunsaydı, səhhətində xeyli irəliləyişlər olacaqdı. Ancaq onun dəfələrlə yazdığı ərizələri oxuyub bir kənara atan sovet hökumətinin həmin vaxtkı “qırmızı” məmurları Məmməd Arazı illərlə xəstə-xəstə yaşadığı binanın 11-ci mərtəbəsinə qədər yeriməyə məcbur qoymuşdular...

Mövzudan kənara çıxmayaq. Qeyd etdiyim kimi, böyük şair bu dərin hüznə, onun sevdiyi və onu sevən xalqının məşəqqətinə o qədər ürəyini yandırmışdı ki, bu duyğular mütləq qələm vasitəsi ilə kağıza köçməli idi...

Amma bununla belə hər dəfə əsl şair kimi bir çox yeniliklərə rəvac verən Məmməd Arazın yazacağı şeirlər hər şeir kimi ağı olmayacaqdı...Bu şeirlər əvvəlcə təəccübləndirəcək, sonra isə yığıldığı yerdən qalxmasını bilən xalqı daha sərt, qətiyyətli, mətin mübarizə aparmaq üçün qüvvətləndirəcəkdi, möhkəmləndirəcəkdi, polad kimi edəcəkdi...

Ona görə də çox keçmədən böyük şair bu ruhda köklənmiş “Ata millət, ana millət, ağlama!” şeirini yazdı. Bu şeir çox böyük əks-səda yaydı. Xalq öz qəlbininsəsini yayanın, öz böyük şairinin bu şeirini oxuduqca özündə əlavə güc, qüvvət, mətinlik, dəyanət tapdı. Vətən öz azadlığına, müstəqilliyinə, möhtəşəmliyinə olan böyük inamını yenidən qazandı və öz oğlunun bu şeiri ilə yenidən düşmənin üzərinə od-alov püskürtdü və bu od-alovu səpələdikcə səpələdi.

Ən yaxın tariximizdə, Qarabağ müharibəsi illərində böyük şairimizin fəaliyyəti ilə əlaqədar bir mövzuya bağlı da qeydetməmək olmaz. 1994-cü ildə Ulu Öndərimiz Heydər Əliyevin

yenidən hakimiyyətə gəlməsindən bir il ötürdü və o, xalqı artıq bu girdəbdən, bu zülmədən xilas etmək üçün var qüvvəsini səfərbər etmişdi. Nəticədə, qaradaş qətlinə rəvac verən xainlər Gəncədə bir daha buraxılmamaq üzrə tutuldu və hakimiyyət, taxt-tac sevdasına düşənlər ömürlük cəzalandırıldı. Vətənin bağrından neçə-neçə övladlar qopsa da torpaq bir xaosdan da xilas oldu. Gəncə hadisələrindən sonra yuxusuz şəhər təzə-təzə dinclik taparkən böyük şairimiz Məmməd Araz Gəncəyə, oradan Göygölə və oradan da Murov dağına getməklə bağlı qəti qərara gəldi. Böyük şairin gəlməsi ilə daha da ruhlanan, güc-qüvvə tapan Gəncənin, Göygölün mübariz keşikçiləri və Murov dağının ərənləri bu güc-qüvvə ilə düşməni darmadağın etdilər.

Kitabın son səhifələrində Ulu Öndər Heydər Əliyevin mədəniyyətə, ədəbiyyata, şairə, şeirə olan yüksək diqqətinin, qayğıkeşliyinin nümunələrindən biri olaraq onun xüsusi tapşırığı ilə böyük şairin Almaniyaya müalicəyə göndərilməsindən də geniş söhbət açılır. Şairin əvvəllər gördüyü o qədər məşəqqətli hadisələrdən sonra bu gözəl və diqqətəlayiq hadisəni vurğulamamaq olmazdı.Kitab böyük şair haqqında söylənilən gözəl fikirlər və kəlamlarla sona çatır.

Onu deyə bilərəm ki, Məmməd Arazın ömür-gün yoldaşı Gülxanım Fətəliqızının yazdığı bu gözəl xatirə kitabı çox təqdirəlayiq və oxunaqlıdır. Mən də öz fikrimi belə ifadə edirəm ki, böyük şairi sevən böyük xalq üçün bu kitab böyük bir xəzinədir.

Sondaböyük şair haqqında öz fikirlərimi yığcamlaşdırmaq istərdim. 2004-cü ilin dekabr ayının ilk günü əbədiyyətə qovuşan böyük şair şeirlərə, dastanlara, bu cahana sığmasa da bir daşa sığa bildi. İndi “Bu daş altı Məmməd Araz yaşayır” sözləri həkk olunan o məzar mən deyərdim ki, böyük xalqın böyük övladının ziyarətəgahıdır. Nə qədər ki Məmməd Araz xatırlanır, demək, bu xalqın yaddaşı yaşayır, yaşayacaq. Qəlblərimizə həkk olunan o nurlu insanı fələk bizdən alsa da qəlbimizdən ala bilməyib, bilməyir və bilməyəcək!

Ruhun şad olsun, dahi şair!

18.08.2022

Sevinc NƏSİBOĞLU,
9-cu sinif şagirdi,
şair-publisist, AJB üzvü